

Науково-освітній потенціал юридичної лінгвістики також має бути реалізований у системній та поглибленій мовній підготовці нормопроектувальників, юристів, держслужбовців, юрлінгвістів та мовних експертів. Водночас лінгвістам-експертам, редакторам та перекладачам нормативно-правових текстів слід також поглиблювати свої знання з права, ознайомитись із правилами і прийомами юридичної техніки. Поєднання лінгвістичної освіти з юридичною дозволяє більш об'єктивно оцінювати факти, аналізувати їх комплексно, мати більше можливостей для правильного (неупередженого) вирішення мовно-термінологічних проблем у сфері права.

Створити ефективну модель формування лінгвістичної компетентності юристів і нормопроектувальників на сучасних наукових засадах та реалізувати її у спеціальних навчальних курсах із застосуванням найновіших методів і технологічних досягнень – крок, необхідний для розкриття потенційних можливостей мови і та її ресурсів у юриспруденції.

Баулін Олег Вячеславович,
завідувач відділу наукової та
нормативно-методичної діяльності
Київського науково-дослідного
інституту судових експертиз
Міністерства юстиції України,
кандидат юридичних наук, доцент

ПОНЯТТЯ «ЕКСПЕРТ» І ЕФЕКТИВНІСТЬ ПОНЯТІЙНОГО АПАРАТУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Сучасний розвиток національної правової системи, законодавства і правозастосовної діяльності в Україні спрямований на їх приведення до стандартів Європейського Союзу. Цей вектор стосується і судової експертизи, роль якої визначена у п. 4.7. розділу II Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки

і оборони України на 2023-2027 роки, схваленого Указом Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023 [1], а орієнтири – у Плані дій для Європейського простору судової експертизи до 2030 року, схваленому Радою ЄС 2023 року [2]. Зрозуміло, що інтеграція українських судово-експертних установ до європейських стандартів вимагатиме певного врегулювання порядку проведення експертиз та участі експертів у здійсненні судочинства, особливо кримінального, а це неминуче пов'язане із вдосконаленням і уточненням понятійного апарату – юридичних та інших спеціальних термінів та терміносполучень.

Акцент на кримінальне судочинство зроблено не випадково, оскільки з 40 311 експертиз та експертних досліджень, проведених протягом 9 місяців 2025 року в науково-дослідних установах судових експертиз Міністерства юстиції України, близько 80 % були виконані за рахунок державного бюджету в кримінальних провадженнях, а вимоги до обсягу тез доповіді дозволяють висвітлення вказаної проблематики лише у межах однієї форми судочинства.

Слід зазначити, що ефективним понятійний апарат кримінального провадження стає лише тоді, коли домінує єдність у його вживанні всіма особами, які практикують у сфері кримінальної юстиції та готуються працювати у цій сфері (судьями, прокурорами, адвокатами, слідчими та іншими співробітниками правоохоронних органів, відповідних наукових установ і закладів освіти тощо). У цьому неважко переконатись з огляду на те, що поняття «кримінальний процес» («кримінальне судочинство», «кримінальне провадження») вживається у таких значеннях як особливий вид державної діяльності («кримінально-процесуальна діяльність», «кримінальна процесуальна діяльність»); окрема галузь права («кримінально-процесуальне право», «кримінальне процесуальне право»); одна з галузей юридичної науки; навчальна дисципліна [3, С. 7]. І хоч слідча і судова практика завжди насичена професійними жаргонізмами та

іншими різновидами професіоналізмів, а в наукових та освітянських колах постійно точаться дискусії з приводу тлумачення, унормування та застосування тих чи інших термінів та їх визначень, провідну роль у кримінальному процесі в усіх його проявах відіграє термінологія законодавства.

Пріоритет цієї термінології під час удосконалення понятійного апарату кримінального провадження передбачає єдність вживання юридичної термінології не лише у тексті окремо взятого нормативно-правового акту, а в усіх джерелах кримінально-процесуального права та інших галузей права (конституційному, кримінальному, кримінально-виконавчому тощо), норми яких здійснюють вплив або застосовуються під час здійснення кримінального судочинства. Саме термінологія, яку законодавець використовує в нормативно-правових актах, виступає основою для структурування кримінально-процесуальних норм та положень інших галузей права, які є обов'язковими для системи кримінальної юстиції в силу дії принципів верховенства права, законності, рівності перед законом і судом, поваги до людської гідності та інших засад кримінального судочинства.

Використані в тексті Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) [4] як основного джерела кримінально-процесуального права терміни є універсальними одиницями, що покладаються в основу формування усієї термінології цієї галузі права. З усього масиву даної термінології зосередимо увагу на такому давно запозиченому у нашу правничу мову терміну як «експерт».

Згідно зі статтею 69 КПК України «Експертом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями, має право відповідно до Закону України «Про судову експертизу» на проведення експертизи і якій доручено провести дослідження об'єктів, явищ і процесів, що містять відомості про обставини

вчинення кримінального правопорушення, та дати висновок з питань, які виникають під час кримінального провадження і стосуються сфери її знань» [4]. І дійсно, слідчому судді, суду або стороні кримінального провадження при призначенні експертиз, обов'язково потрібно залучати до їх проведення осіб, які відповідають вимогам Закону України «Про судову експертизу» [5] до експертів.

Насамперед, статтею 9 вказаного закону встановлено, що всі атестовані судові експерти включаються до державного реєстру атестованих судових експертів, ведення якого покладено на Міністерство юстиції України. І саме внесеним до цього реєстру експертам може доручатися проведення судових експертиз. Призначення або замовлення судових експертиз іншим фахівцям з відповідних галузей знань є можливим, якщо інше не встановлено законом.

У цьому реєстрі щодо кожного атестованого судового експерта містяться відомості про його прізвище, ім'я, по батькові, тип (наприклад, фахівець державної спеціалізованої установи), відомство (наприклад, МВС України), назву судово-експертної установи, зазначається адреса і телефон; свідоцтва, дати й номери рішень комісій, що здійснили атестацію, терміни їх дії, види експертизи та експертних спеціальностей тощо [6].

Проте, із наданням бланкетного характеру вказаній статті КПК України через відсилання до положень Закону України «Про судову експертизу» відкрився шлях для потенційної трансформації (наближення) елементів процесуального статуту експерта як учасника кримінального процесу до правового статусу судового експерта як фізичної особи, професія і посада якої передбачена у Класифікаторі професій ДК 003:2010 (код 2429 додатка А Національного класифікатора України, затвердженого наказом Держспоживстандарту України від 28.07.2010 № 327) [7]. Сподіваємось, що з часом, по мірі подальшого внесення змін до законодавчих актів, які регулюють

судово-експертну діяльність, атестацію і працю судових експертів, така трансформація не призвела до з'явлення суттєвих нормативних та термінологічних розбіжностей, здатних завадити ефективному здійсненню кримінально-процесуальної діяльності.

Список використаних джерел

1. Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки, схвалений Указом Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/2023#Text> (дата звернення: 04.11.2025).

2. On the Action Plan for the European Forensic Science Area 2.0: Council of the European Union Conclusions 7152/23. March 9, 2023. URL : <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7152-2023-INIT/en/pdf> (дата звернення: 09.05.2024).

3. Кримінальний процес : підручник / За ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило. Харків : Право, 2013. 824 с.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 04.11.2025).

5. Про судову експертизу: Закон України від 25 лютого 1994 року № 4038-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/4038-12#Text> (дата звернення: 04.11.2025).

6. Реєстр атестованих судових експертів України. URL : <https://rase.minjust.gov.ua> (дата звернення: 04.11.2025).

7. Класифікатор професій ДК 003:2010 Національного класифікатора України, затверджений наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 28 липня 2010 року № 327. URL :

Бахуринська Олена Олександрівна,
доцент кафедри кримінально-правової
політики та кримінального права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка, кандидат
юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ЖАРГОНІЗМІВ У КК УКРАЇНИ

Використання лексичних одиниць кримінального жаргону у тексті чинного КК України є винятковим явищем – лише до деяких статей КК України включені жаргонні терміни, зокрема: «вор в законі» (стт. 255, 255, 255), «сходка» (ст. 255). Цей крок законодавця викликав критику з боку науковців щодо неприпустимості використання жаргонізмів у законі, оскільки впровадження в офіційний юридичний обіг злочинного жаргону є впровадженням в офіційну правову мову елементів злочинної субкультури, а також свідчить про її легітимізацію; зокрема, термін «злодій в законі» відображає систему цінностей злочинців та сприяє популяризації як самого статусу певної особи у злочинній ієрархії, так і злодійського жаргону в цілому; створено прецедент для подальшого внесення в КК України інших жаргонізмів злочинного середовища [1, с. 186].

Проблема ще у тому, що кримінальний жаргон має проникнення та адаптацію і до юридичної мови правозастосовців, насамперед у системі кримінальної юстиції, у зв'язку зі специфікою професійної діяльності. Про це свідчать матеріали правозастосовної практики у справах про звинувачення у вчиненні злочинів, передбачених стт. 255, 255-